ŘEŠENÍ PROJEKTU "VZDĚLÁVÁNÍ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN"

Eva Šotolová

Projekt byl zaměřen na výuku základů romistiky, romského jazyka a přípravu metodických materiálů pro tuto výuku.

Cílem projektu bylo zařazení základů romistiky jako povinného vyučovacího předmětu pro studenty speciální pedagogiky.

Na katedře speciální pedagogiky byla romistika zařazena do denního studia 3. ročníku zimního semestru v rozsahu 2 hodin přednášek a 1 hodiny seminářů týdně. Celkový počet výuky v denním studiu byl 55 hodin za semestr vzhledem k tomu, že výuka byla pro 70 studentů, které jsme dělili na 3 semestrální skupiny.

V dálkovém studiu je celkový počet vyučovacích hodin 16 pro 26 studentů. Výuka je v denním i dálkovém studiu ukončena zkouškou.

Přednášky z romistiky byly zaměřeny na tyto základní okruhy: historický vývoj Romů, etnické charakteristiky Romů, vývoj romské kultury, romský jazyk a komunikace, výchova a vzdělání romského dítěte.

Historický vývoj Romů byl zaměřen na tyto oblasti:

- význam studia historie pro pochopení romského etnika
- původ Romů
- Romové na území Indie
- odchod Romů z Indie
- nejstarší zprávy o jejich pobytu v Evropě, na našem území
- pronásledování Romů v 15., 16., 17. století
- asimilační snahy Marie Terezie a Josefa II.
- "zákon o potulných Cikánech" a jiné významné události
- pronásledování Romů v období 2. světové války
- pronásledování v Čechách a na Moravě
- pronásledování na území Slovenského státu
- koncentrační tábory
- nedořešená otázka odškodnění Romů za utrpení v období 2. světové války (přednášky na téma 2. sv. válka byly doplněny videozáznamem)
- poválečný vývoj do roku 1989
- migrace Romů po 2. světové válce
- zákaz kočovného způsobu života a jeho důsledky
- koncepce "sociální asimilace" a "řízeného rozptylu"
- osady, likvidace osad, vznik nových osad, důsledky koncentrace Romů na sídlištích (přednáška doplněna videozáznamem - Stěhování osady Žehra)
- koncepce "společenské integrace".

Etnické charakteristiky Romů - zaměřili jsme se na:
- zvláštnosti romské rodiny, rodinné zvyklosti
- obřady (doplněné videozáznamem)
- náboženství - náboženské slavnosti (videozáznam)
- tradiční řemesla - souvislost s postavením ve společnosti (videozáznam)

Vývoj romské kultury

1) folklór
- hudební projev olašských Romů a ostatních skupin (magnetofonové záznamy)
- romské soubory u nás - audiozáznamy
- různé styly romského interpretačního umění

2) romská slovesná tvorba
- pohádky, přísloví, próza, jejich charakteristika (ukázky)
- současné časopisy, noviny, povídky (práce s touto literární tvorbou v seminářích).

Romský jazyk a komunikace
- romský jazyk a jeho zvláštnosti - obecná charakteristika, dialektové skupiny
- jazyková bariéra jako jedna z příčin zaostávání romských žáků.

Výchova a vzdělávání romského dítěte
- příčiny školní neúspěšnosti
- některé možnosti pozitivního ovlivnění školní neúspěšnosti
- současný stav vzdělávání romských žáků
- profesionální orientace romských žáků
- specializované třídy, přípravné ročníky a další přístupy ke vzdělání
- některé přístupy ke vzdělání Romů (nomádů) v zahraničí (Francie, Maďarsko, Polsko).

Cílem těchto přednášek a seminářů bylo poskytnutí základních informací nejdůležitějších pro orientaci učitele a z ní vyplývajícího přístupu k romským žákům.

Výuku romistiky zajišťuje dr. *Eva Šotolová*, pracovnice katedry speciální pedagogiky v rozsahu 71 hodin v denním i dálkovém studiu. Na 10 hodin přednášek byli přizváni hosté z řad odborníků:

paní doktorka *Milena Hübschmannová* z Indologického ústavu FF UK - téma přednášky "Komunikační symbolika", pan *Ladislav Goral* z Úřadu vlády ČR - téma přednášky "Rodové struktury u Romů", prof. dr. *Ctibor Nečas* z katedry historie a etnografie FF Univerzity J. E. Purkyně - téma přednášky "Dějiny Romů v českých zemích" a dr. *Arne Mann* z Národopisného ústavu SAV v Bratislavě přednesl přednášky na téma: "Historický přehled příchodu Romů do Evropy" a "Přehled tradičních řemesel - živých i zaniklých" - (s diapozitivy).

S výukou romistiky souvisí příprava **metodických materiálů**. V současné době se zaměřujeme na audionahrávky. Výběr nahrávek je řízen potřebou seznámit studenty pedagogické fakulty

1) s autentickým tradičním hudebním a písňovým folklórem různých skupin Romů a Sinthi,

2) s hudebními projevy romských profesionálních hudebníků a skupin

a s různými styly romského interpretačního umění, které výrazně ovlivnilo a stále ovlivňuje i hudbu neromskou (flamenco, romský blues a jazz, kytarová tvorba španělských Gitanos, maďarský "kavárenský" žánr, rom.pop, hudba balkánských Romů, ruských, apod.).

Cílem těchto nahrávek je seznámit studenty s různými druhy, žánry a styly romské hudby jakožto nejvýraznějšího a nejznámějšího uměleckého projevu Romů.

V současné době máme tyto audiozáznamy:

1) *Romane gil'a* - Antologie autentického cikánského písňového folklóru. Sběr původních nahrávek a dramaturgie - dr. *E. Davidová* a dr. *J. Gellnar*. Supraphon - 1974. Jedná se o první antologii autentického hudebního, především vokálního folklóru Romů, sestavenou na základě originálních nahrávek pořízených v původním prostředí Romů žijících na území Československa.

2) *Gypsy folk songs from Hungary I* - zapsal a vydal *Rudolf Víg*, Hungaroton - 1976. První antologie autentického písňového folklóru maďarských Romů. Autor vychází ze svého více než dvacetiletého výzkumu v terénu a archivu obsahujícího několik tisíc záznamů romských písní. Všechny písně obsažené v antologii byly prostřednictvím nové stereofonní zvukové techniky znovu nahrány přímo v romském prostředí. Nejedná se tedy o studiové nahrávky (záměrně).

Autor volí výhradně písně Romů, kteří nepatřili ke skupině romských profesionálních hudebníků, a protože tito většinou neovládali hru na hudební nástroj, jedná se o tvorbu převážně vokální.

3) *Kalyi-jag* (2 kazety) - *Gypsy folk songs from Hungary* - Hungaroton - 1987

Skupina ve složení: *Gusztáv Varga, Ágnes Künstler, Béla Balogh, József Bologh* - interpretuje hudební, písňový a taneční folklór maďarských Romů, kteří nepatřili ke skupině profesionálních hudebníků. Tito tradičně kočovní Romové se obvykle nedoprovázeli hudebními nástroji.

Skupina vystupovala na mnoha festivalech a získala velké úspěchy doma i v zahraničí.

4) *Latcho Drom*. Hudba ke stejnojmennému filmu *Tonyho Gatlifa*, Bandeson - 1993. Hudební poradce: *Alain Weber*, zvuk: *Nicolas Naegelen*. Celovečerní hudební film romského filmového tvůrce T. Gatlifa představuje různé skupiny Romů a jejich osudy prostřednictvím jejich hudebního, písňového a tanečního folklóru. Na kazetě jsou záznamy Romů z Randžastánu, Egypta, Turecka, Rumunska, Maďarska, Slovenska, Francie a Španělska.

5) *Valentina Vishnevskaja - Gipsy Songs*, Melodija - 1974. V doprovodu *Difunia Vešněvského* (kytara) a *Nikolaje Erděnka* interpretuje Valentina Višněvskaja písně francouzských, moldavských, maďarských, českých, slovenských, jugoslávských a ruských Romů, jakož i písně zkomponované *D. Vešněvským* a *V. Rafaelovem*. Většina písní je v romštině.

6) *Django Reinhardt - The Story* - 25 phonographic memories Dejavu reference edition - 1993.

Historické nahrávky legendárního romského jazzového kytaristy z let 1947 - 1951. Django Reinhardt se narodil v roce 1910 v Belgii v rodině kočovných Romů. Hrál s mnoha významnými hudebními osobnostmi jako Louisem Armstrongem, Dukem Ellingtonem, Eddie Smithem a dalšími.

7) *Temps des Gitans* - hudba k filmu "Dom za vešanie" *Emira Kunsturicy* - autor hudby se inspiruje hudbou a zpěvem jugoslávských Romů, texty písní jsou v romštině.

Součástí projektu bylo zakoupení odborné literatury pro výuku romistiky a romského jazyka do fakultní knihovny a do studovny, např. *romsko-český a česko-romský slovník,* Arne Mann: *Neznámi Rómovia*, Ctibor Nečas: *Žalující píseň,* knihy z nakladatelství Apeiron (*Moudrá slova starých Romů, Svatba, Tulák*), Kenrick a Puxon - *Sinti und Roma die Vernchtung eines volkes im MS - Staat,* kopie Emílie Horváthové - *Cigáni na Slovensku* a další tituly.

Romský jazyk vyučuje dr. *Hana Šebková* v tomto školním roce v 1. a ve 3. ročníku - jedná se o skupiny začátečníků. Na základě projektu byla romština zařazena již do 1. ročníku s cílem učit tento jazyk po celé studium speciálních pedagogů.

Dr. *Hana Šebková* a *Edita Žlnayová* ve spolupráci s Romy zpracovaly pro výuku audiokazetu.

Při podání i řešení tematického okruhu "*Vzdělávání národnostních menšin*" jsme vycházeli ze zkušeností na katedře speciální pedagogiky od r. 1985. Od r. 1985 byly řešeny diplomové práce, studentské vědecké práce s romskou tematikou. Práce byly zaměřeny zejména na oblast vzdělávání.

Ve školním roce 1990/91 byl na katedře speciální pedagogiky PedF UK zaveden do výuky jako volitelný předmět romský jazyk a základy romistiky. Při zavedení romského jazyka a romistiky do výuky jsme vycházeli z potřeb praxe.

Na katedře speciální pedagogiky se nedomníváme, že řešení romské problematiky je důležité pouze pro speciální pedagogy, ale je i neméně důležité pro ostatní formy studia na pedagogické fakultě, zejména pro učitele 1. stupně ZŠ.

Řešením romistiky a zejména romského jazyka, který se na naší fakultě učí pro osm studentů, by se měl zabývat Indologický ústav FF UK.